

Obveščanje o nevarnih snoveh

Objavljeno z dovoljenjem danskega Urada za delovno okolje

Uvod

Za Evropski teden varnosti in zdravja pri delu 2003 pripravlja Agencija celo serijo biltenov, ki so namenjeni obveščanju o nevarnih snoveh. Učinkovito obveščanje o tveganjih za zdravje delavcev in o obvladovanju teh tveganj je skupen izziv za delodajalce, delavce in delavske zaupnike. Ta bilten predstavlja načine uspešnega obveščanja.

Zakonodaja

Evropski predpisi o razvrščanju in označevanju ⁽¹⁾ predstavljajo okvir za proizvajalce kemičnih snovi. Določajo pomembne podatke ⁽²⁾, ki jih je treba navesti na standardiziran način z varnostnimi nalepkami, znaki za opozarjanje na nevarnost ter varnostnimi listi, ki so dostopni uporabnikom.

Direktiva o kemičnih snoveh ⁽³⁾ določa, da morajo delodajalci od dobavitelja ali od drugih razpoložljivih virov pridobiti dodatne podatke, potrebne za oceno tveganja. Delodajalci morajo tudi zagotoviti, da so delavci oziroma delavski zaupniki usposobljeni in obveščeni o:

- nevarnih lastnostih kemičnih snovi, s katerimi ravnaajo;
- stopnji, vrsti in trajanju izpostavljenosti in o okoliščinah dela, ki vključujejo nevarne snovi;
- ustreznih preventivnih ukrepov, s katerimi obvarujejo sebe in druge na delovnem mestu;
- učinkovih postopkov za obvladovanje tveganj;
- mejnih vrednostih za poklicno izpostavljenost ali o bioloških mejnih vrednostih;

- zaključkih, ki izhajajo iz že opravljenih zdravstvenih nadzorov in ocen izpostavljenosti.

Poleg tega mora delodajalec zagotoviti tudi, da se delavci zavedajo sprememb, ki vplivajo na prej navedene okoliščine.

Delodajalci morajo za delavce, pri katerih je možna izpostavljenost rakotvornim ali mutagenim snovem ⁽⁴⁾ ali določenim biološkim dejavnikom ⁽⁵⁾, voditi posebne evidence, ki morajo vključevati tudi podatke o izpostavljenosti in zdravstvenem nadzoru. Delavcem je treba omogočiti dostop do njihovih osebnih podatkov.

Omenjene predpise morajo države članice EU prenesti v nacionalne zakonodaje. Države članice imajo možnost, da v svoji zakonodaji opredelijo dodatne ali strožje določbe za varnost delavcev, kot je na primer omejevanje uporabe določenih delovnih procesov ali pa nižje mejne vrednosti; evropske direktive določajo namreč zgolj minimalne zahteve.

Nov sistem EU za prijavljanje, ocenjevanje in izdajanje dovoljenj za kemikalije (REACH) bo povečal obseg razpoložljivih informacij o lastnostih kemikalij, njihovih učinkih na okolje in zdravje, o njihovi namenski rabi ter o ukrepih za zmanjševanje tveganj.

Prav zato priporočamo, da se seznanite z nacionalno zakonodajo, ki ureja uporabo nevarnih snovi na delovnem mestu.

Označevanje kemikalij

Če sta neka snov ali izdelek razvrščena med nevarne, mora proizvajalec ali uvoznik na embalažo nalepiti nalepko za obveščanje o nevarnosti, ki mora vsebovati vsaj naslednje podatke:

- ime ali trgovsko ime snovi ali izdelka ter ime in naslov osebe, ki je odgovorna za to, da sta bila snov oziroma izdelek dana na trg;
- ime nevarnih sestavin, zaradi katerih je snov razvrščena med nevarne;
- registrsko številko EC za snovi, npr. številko Einecs ⁽⁶⁾ ali Elincs ⁽⁷⁾;
- standardizirane navedbe o nevarnosti, znake za opozarjanje na nevarnost ⁽⁸⁾, standardna opozorila (stavki R ⁽⁹⁾), standardna obvestila (stavki S ⁽¹⁰⁾).

Določena so tudi pravila za pripravke, ki vsebujejo več nevarnih snovi in za katere je potrebnih več znakov za opozarjanje na nevarnosti in več varnostnih opozoril.

Znaki za opozarjanje na nevarnost, standardna opozorila (stavki R) in standardna obvestila (stavki S) navajajo nevarnost snovi in z njo povezane varnostne ukrepe. Tako stavki R kot stavki S so določeni z evropskimi direktivami ⁽¹¹⁾. Uporabljajo se pri označevanju embalaže in na varnostnih listih kot opozorilo in navodilo za uporabo nevarnih snovi ali pripravkov. Standardna opozorila so standardizirani stavki o možni škodi, ki jo lahko nek izdelek ob običajni uporabi povzroči za varnost in zdravje (primer stavke R21: 'Zdravju škodljivo v stiku s kožo'). Standardna obvestila in njihove različne kombinacije predstavljajo preventivne ukrepe, ki jih je treba izvesti (primer: S15 'Varovati pred toploto').

Za uporabo na delovnem mestu je potrebno navesti dodatne obširne in standardizirane podatke o učinkih na zdravje, vsebnosti izdelka, ustreznih varnostnih ukrepih in osebni varovalni opremi.

⁽¹⁾ Npr. Direktiva Sveta 67/548/EGS z dne 27. junija 1967 in njene kasnejše spremembe, ki določajo zahteve po preskušanju, razvrščanju, pakiranju in označevanju nevarnih snovi; Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 1999/45/ES o razvrščanju, pakiranju in označevanju nevarnih pripravkov.

⁽²⁾ Direktiva Komisije 91/155/EGS z dne 5. marca 1991 o podrobnih ureditvi sistema specifičnih podatkov o nevarnih pripravkih (varnostni listi) ter njeni kasnejši popravki.

⁽³⁾ Direktiva Sveta 98/24/ES z dne 7. aprila 1998 o varovanju zdravja in zagotavljanju varnosti delavcev pred tveganjem zaradi izpostavljenosti kemičnim snovem pri delu.

⁽⁴⁾ Direktiva Sveta 90/394/EGS z dne 28. junija 1990 (s spremembami) o varovanju delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti rakotvornim snovem pri delu.

⁽⁵⁾ Direktiva 2000/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. septembra 2000 o varovanju delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti biološkim dejavnikom pri delu.

⁽⁶⁾ Evropski inventar obstoječih komercialnih snovi (EINECS), ki vsebuje 100.195 snovi (gl. <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>).

⁽⁷⁾ Evropski seznam novih kemičnih snovi (gl. <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>).

⁽⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/symbols/index.htm>

⁽⁹⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/riskphrs/index.htm>

⁽¹⁰⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/sftyphrs/index.htm>

⁽¹¹⁾ Direktiva Komisije 2001/59/ES z dne 6. avgusta 2001 o 28. prilaganju tehničnemu napredu; Direktiva Sveta 67/548/EGS.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0059&model=guichett

Varnostni listi

Proizvajalci kemikalij in dobavitelji morajo poklicnim uporabnikom posredovati varnostne liste ⁽¹²⁾, na katerih so podatki o lastnostih snovi, tveganjih za zdravje in okolje, nevarnostih zaradi fizikalno-kemičnih lastnosti, skladiščenju, ravnanju, prevozu in odstranjevanju ter navodila za varovanje delavcev in po potrebi za gašenje požarov, za ukrepe, potrebne pri nenamernem sproščanju, ter za prvo pomoč. Glavni namen varnostnih listov je omogočiti delodajalcem, da ugotovijo, ali so na delovnem mestu prisotne nevarne snovi, in da ocenijo, ali bi njihova uporaba povzročila tveganje za zdravje in varnost delavcev oziroma za okolje. Delavci ali njihovi delavski zaupniki morajo imeti dostop do varnostnih listov.

Podatki na varnostnih listih so lako izhodišče za opredelitev nevarnosti, ki so jim delavci izpostavljeni, ter za oblikovanje ustreznih varnostnih ukrepov. Ne glede na to, pa proizvajalec ne more predvideti vseh morebitnih pogojev rabe. Preventivne ukrepe, priporočene v varnostnih listih, je potrebno zato prilagoditi specifičnim pogojem na konkretnem delovnem mestu.

Drugi viri podatkov

Za nekatere izdelke, kot so farmacevtski (npr. citostatična zdravila) ali kozmetični izdelki (npr. izdelki za oblikovanje prinačesk), dobaviteljem ni potrebno pripravljati varnostnih listov.

A tudi če so varnostni listi na voljo, je v nekaterih primerih morda potrebno večje število podatkov. Če želimo zbrati ustrezne podatke za oceno tveganj in za oblikovanje preventivnih ukrepov, moramo storiti naslednje:

- uporabiti druge vire (tehnično dokumentacijo, navodila za uporabo, tehnične in znanstvene dokumente in revije);
- vprašati proizvajalce in dobavitelje;
- posvetovati se s službami za preventivo;
- poiskati nasvet pri strokovni organizaciji (trgovinskih združenjih, gospodarskih zbornicah, sindikatih itd.);
- stopiti v stik z državnimi organi.

Biološki dejavniki so razvrščeni po tveganjih, ki jih predstavljajo za zdravje. Priporočljivo je, da glede ravnanja z biološkimi dejavniki na delovnem mestu proučite nacionalno zakonodajo, saj bi ta morala vsebovati tabele nevarnih bioloških dejavnikov (mikroorganizmov in zajedalcev) in njihove stopnje tveganja, kar je potem lahko osnova za oceno tveganja in za oblikovanje preventivnih ukrepov pri ravnanju s tovrstnimi snovmi.

Primeri koristnih informacijskih sistemov

Interaktivna spletna stran 'COSHH essentials' ⁽¹³⁾, ki jo gosti britanski Urad za zdravje in varnost, je bila oblikovana tako, da ponuja majhnim podjetjem preprosta navodila za ocenjevanje in nadziranje nevarnih snovi na delovnem mestu.

Baza podatkov o snoveh Gestis ⁽¹⁴⁾, ki so jo oblikovale nemške zavarovalnice, ponuja podatke o približno 7.000 snoveh. Sistem je povezan z bazo podatkov o izpostavljenosti (DOK-MEGA) ⁽¹⁵⁾ in bazo podatkov o varnostnih listih (ISI) ⁽¹⁶⁾, ki ponuja povezave na več kot 410.000 varnostnih listov 200 različnih proizvajalcev. Poleg tega jo dopolnjuje tudi baza podatkov o gorljivih in eksplozivnih lastnostih (Gestis-Dust-EX) ⁽¹⁷⁾ za več kot 4.000 vzorcev prahu, ki pokrivajo večino industrijskih panog.

Mednarodne kartice kemične varnosti (ICSC) ⁽¹⁸⁾, ki so jih v sodelovanju z Evropsko komisijo razvile tri mednarodne organizacije, in sicer Okoljski program Združenih narodov (UNEP), Mednarodna organizacija dela (ILO) in Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), ponujajo podatke o več kot 1.200 snoveh. Kartica ICSC povzema osnovne zdravstvene in varnostne podatke o kemikaliji pri uporabi na najnižji ravni v proizvodnji. Kartice so na voljo v več jezikih.

⁽¹²⁾ <http://europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/sds/sdsdir.htm>

⁽¹³⁾ www.coshh-essentials.org.uk

⁽¹⁴⁾ <http://www.hvbg.de/bia/gestis-database>

⁽¹⁵⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/mega/megae.htm>

⁽¹⁶⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/isi/isi.htm>

⁽¹⁷⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/expl/exple.htm>

⁽¹⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/>

Dodatne informacije

Več primerov uspešnega obveščanja ter več o drugih biltenih iz te serije najdete tudi na <http://osha.eu.int/ew2003/>. Podatki se stalno posodabljajo in dodajajo.

Mednarodna organizacija dela (ILO) je oblikovala posebne vrste navodila o tem, kako naj poteka obveščanje med delodajalcem in zaposlenimi na področju varnosti in zdravja na delovnem mestu, vključno s tveganji zaradi izpostavljenosti kemikalijam. Ta navodila so brezplačno na voljo na naslovu:

<http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/osh/com/comain.htm>

Opomnik za delavce

Ali veste:

- ✓ Kakšne so ugotovitve ocene tveganja vašega delodajalca?
- ✓ katerim nevarnostim ste izpostavljeni?
- ✓ Kako lahko te nevarnosti vplivajo na vas?
- ✓ Kaj morate narediti, da ste vi in drugi zaposleni varni (t.j. kako obvladovati tveganja)?
- ✓ Kako preveriti in ugotoviti, ali prihaja do napak, in komu je potrebno poročati o težavah?
- ✓ Kakšni so rezultati meritev izpostavljenosti ali zdravstvenega nadzora?
- ✓ Kakšni preventivni ukrepi so potrebni pri vzdrževalnih delih?
- ✓ Kakšni so postopki za prvo pomoč in za ravnanje v nujnih primerih?

Opomnik za delodajalce

- ✓ Ali obstajajo sezname nevarnih snovi, ki se uporabljajo ali proizvajajo na posameznih delovnih mestih?
- ✓ Ali je za vsako nevarno kemično snov, ki se uporablja, na voljo varnostni list?
- ✓ Ali so bili praktični napotki, ki so navedeni na varnostnem listu in se nanašajo na to, kako ravnati s posamezno kemično snovjo pri vsakodnevnem delu, preneseni v navodila za ravnanje na delovnem mestu?
- ✓ Ali je vsaka posoda z nevarnimi snovmi (npr. kadi, steklenice, rezervoarji itd.) označena z nalepko, ki navaja ime izdelka in ustrezna varnostna opozorila tako za fizikalne nevarnosti (npr. nevarnost eksplozije) kot tudi za nevarnosti za zdravje?
- ✓ Ali je bila opravljena ocena tveganja in ali so bile njene ugotovitve objavljene?
- ✓ Se delavce redno sprašuje o njihovih morebitnih težavah glede zdravja in varnosti?
- ✓ So dobili delavci vse pomembne podatke, napotke in usposabljanje na delovnem mestu, vključno s preventivnimi ukrepi, ki so potrebni za zaščito njih samih in drugih zaposlenih?
- ✓ Ali vsi zaposleni vedo:
  - ✓ Kako v celoti in na pravilen način izkoristiti varnostne ukrepe?
  - ✓ Komu morajo sporočiti, če pride do težav in napak pri varnostnih ukrepih?
  - ✓ Kaj morajo narediti v primeru nezgode, nevarnega dogodka ali nujnega primera zaradi nevarnih snovi?